

• РЕТРОРОМАН •

ОЛЬГА СЯЛІДА

МЕДАЛЬ
НА ДВА БОКИ

Харків
«ФОЛІО»
2024

1

Проскурів, 1921 рік

Провесінь того року почалася рано, але тепло так і залишилося несміливим, як підліток у перших спробах залицянь. З початком березня майже всі дні були сонячні, хоча вночі брав добрячий приморозок. Болото на вулицях підсохло від морозу й весняного вітру. Вдосвіта на вулицях Проскурова було порожньо. Віктор любив усюди приходити заздалегідь — поки чекав, що всі зберуться, мав нагоду роздивитися навколо, врахувати деталі. У його роботі це було дуже важливо.

Біля дверей відділка проскурівської міліції підпирали стіни кілька худих хлопців в одностроях — до початку служби залишалося якись чверть години, мало хто хотів заходити в похмурі кабінети заздалегідь, тоді як можна було підставити обличчя під перше весняне, хоч і ліниве, сонечко.

Віктор привітався до хлопців по-військовому й зиркнув на погони молодших міліціантів. Хтозна для чого йому були їхні звання, але життя навчило не втрачати жодної деталі. Ті, помітивши незнайомця, відповіли, виструнчилися та провели його поглядом.

Вхідні двері до відділка міліції голосно рипіли — непомітно сюди не зайдеш. Уже всередині в носа вдарив запах плісняви та вогкого вапна. Віктор задер голову і побачив плями на мокрій стелі — весняна відлига дісталася й сюди.

— Дах тече, — вигулькнув нізвідки чоловік у потертому кітелі. На вигляд йому було років 40, а може, і більше — чоловік був із тих, по кому ніколи не вгадаєш — молодий хлопчина перед тобою чи пристаркуватий дядько. — Когось шукаєте? — ковзнув поглядом по його погонах.

— Віктор Черкасов, — простягнув йому руку. — Готовий заступати на посаду агента розшуку.

— Лаврентій Кошко, — схопив його руку той обома долонями й потряс так сильно, що у Віктора аж смикнулося плече. — Старший міліціонер. Ходімо зі мною.

Міліціонер привів Черкасова в просторий кабінет із шістьма столами в різних кутках:

— Пасувало би спочатку до начальства, але ж вам з людьми працювати, — бігав навколо новоприбулого. — Ось це і є всі наші. Відділ розшуку. Еліта міліції, — виставив груди вперед. — Антон, Танасій, Ігор, — представляв по черзі чоловіків, молодих і старших, в однаково потертих одностроях із лискучими на ліктях рукавами. — Семен, Юган і я, — гупнув кулаком у груди, — Лаврентій.

— Колишній начальник волосної міліції з Ямполья Віктор Черкасов, — відрекомендувався той. — Скерований до вас на службу як агент розшуку. Для підсилення штату.

Двері кабінету гупнули, і всі обернулися на звук:

— Про субординацію не чули? — процідив крізь зуби невисокий чолов'яга. Віктор спробував роздивитися його обличчя, але той так низько натягнув на очі кашкет, що роздивитися щось було годі. — За мною, — скомандував, і Черкасов слухняно пішов.

Упродовж усього шляху у вузькому коридорі курдупель не озирався. Навіть коли обоє зайшли в найдальші двері, не одразу обернувся. Але коли таки обернувся і зняв кашкет, Віктор мало не вибухнув сміхом: усе обличчя чоловічка було всіяне веснянками, а сам він виявився рудим, як гарбуз.

— То завжди так навесні, — показав на обличчя, ніби виправдовувався. — Дурнувате сонце. А ті, — махнув рукою в той бік, де був кабінет із міліціантами, — ще й пореготати люблять з мене.

Віктор сильно сумнівався, що комусь із його нових знайомих було діло до веснянок курдупеля, але мовчки кивнув:

— Розумію.

— Вітольд Заєць, начальник Проскурівської міліції, — відрекомендувався той. Манеру називатися мав цікаву — ім'я викрикував, а прізвище казав тихо, наче соромився.

— Віктор Черкасов, колишній началь... — не встиг договорити, як коротун обірвав його жестом:

— Я знаю, хто ви. Мені вже телеграма прийшла. Цікаво, яка ж то справа цікавить вас, що аж із вищих органів, — показав пальцем на стелю, — відрядили свою людину.

— Наскільки я знаю, — почав стримано Віктор, — ви самі нарікали, що бракує кадрів.

Курдупель зітхнув і важко впав у крісло:

— Було таке. Що є, то є. Оці всі, — показав знову в той бік, де була кімната відділу розшуку, — з колишніх

поліціантів. Самі знаєте, заборони приймати їх на службу нема. Мовляв, люди з досвідом. Але ж вони і за тих, — показав пальцем позад себе, і Віктор зрозумів, що той має на увазі колишню владу, — і за тих вони служили.

— Хіба, щоб стати на службу, не є обов'язковим підтримувати владу? — звів брову Черкасов.

— Воно-то є, звісно, — хмикнув, — але кожен може сказати що захоче. Ви, бачу, людина наша — комуніст. Тому раджу триматися з ними обережно. Аби нічого такого.

— Моя служба передбачає обережність з усіма, — кивнув. — Але я матиму на увазі. Чи можу я приступати? — простягнув начальнику теку з документами, де лежало підтвердження його переведення на нове місце роботи.

— Не затримую, — коротун кинув папери на купу інших.

Віктор продовжував стояти на місці, аж поки начальник це помітив.

— Щось ще? — блукав поглядом рядками свіжої газети, — Віктор завважив число на першій сторінці.

— Де накажете розміститися? Я бачу, у відділі розшуку всі столи зайняті.

Коротун нахмурився:

— Є таке... Не подумав. Пьотр, — грюкнув у стіну, і вже за мить до кабінету зазирнув дрібний хлопчина, якому на вигляд ледве було двадцять, — проведи товариша слідчого до порожнього кабінету й організуй йому робоче місце.

— Але ж, — розгубився той.

— У нас наразі є одна вільна кімната, ми використовували її як комору, — курдупель звів очі на Віктора. — Поки побудете там, а далі ми її розчистимо, підбілимо — буде

повноцінний окремий кабінет. Ми тут, так сказати, тимчасово. Чекаємо наказу переїхати в більшу будівлю. Щасливо, — показав на двері.

Пьотр, якому однострій був на цілий розмір завеликий, ішов попереду.

— Вибачайте, якщо що, — знизав плечима, відімкнув перед Черкасовим двері та засвітив лампу. — Я розпоряджуся, щоб тут прибрали і принесли ще якісь меблі. Щось ще?

— Цього досить, — процідив крізь зуби Віктор і ввійшов до кімнатки. Уже за порогом зрозумів ніяковість Пьотра.

Кімната насправду була коморою. По один її бік під стіну були складені мішки з картоплею, що рясно проросла вічками. Пахло, як у льосі. Віктор підійшов до крихітного віконечка, щоби відчинити його й пустити свіжого повітря, але воно виявилось щільно забитими цвяхами.

— От дідько, — луснув кулаком по рамі.

— Атмосфера ще та, — почув за спиною голос і стрепенувся: це був один зі слідчих — той, який першим зустрів його в коридорі. І як йому вдається з'являтися так несподівано?

— Лаврентій, — нагадав той своє ім'я та оглянув усе навколо.

Віктор нетерпляче зиркнув на гостя:

— Вам щось потрібно? Я хотів би обжитися на новому місці.

— Так, тобто ні, — переминався той з ноги на ногу, — та тут теє... мій кабінет раніше був, дай, думаю, зазирну.

— Тепер, виходить, буде мій, — ще раз обвів поглядом кімнату Черкасов, — якщо ви тут вижили, то і я зможу, — усміхнувся.

Лаврентія та усмішка обеззброїла:

— Ну, богу дякувати, — усміхнувся й собі, — бачу, ви нормальний чоловік, а то спершу здалися таким похмурим. Ще побачимося, — помахав рукою і притиснувся до стіни, пропускаючи Пьотра й ще якогось хлопчину, які занесли обшарпаний стіл.

— Де ставити? — витер чоло Пьотр.

— Подалі від оцього, — показав на мішки з картоплею.

— Ви не хвилюйтеся, ми це приберемо, — махнув рукою той, — хай лиш начальство скаже, що й куди. Чекаємо розпорядження.

Віктор Черкасов підсунув до столу почорнілий від сирості стілець, що був тут хтозна-скільки часу, сів і підпер голову руками: виходить, це все, до чого він дослужився, — тісна комірчина, де пророслою картоплею тхне так, що неможливо й дихнути.

— Нічого, ми тут наведемо порядок, — сказав сам до себе. — Як піде все добре, то й кабінет коротуна займу, не таких посували.

Чоловік розклав на хиткій етажерці кілька тек, які прихопив із собою. Здебільшого нічого важливого — так, розпорядження й брошури на випадок дій у тій чи іншій ситуації, щоб не прийти з порожніми руками. Решту ж своїх речей залишив у кімнаті схову на залізничній станції та мав їх забрати після того, як замешкає.

Робити в порожньому кабінеті було нічого, тож Черкасов накинув на плечі кітель і вийшов на вулицю. Записка з адресою будинку, де мав замешкати, лежала в правій кишені. Знову ж деталь, яку тримав у пам'яті. Запахав руку й намацав пальцями кутик — не помилився. Дістав папірець і пробігся поглядом по написаному:

Олександрівська, 33, готель «Петроградський». Вулицю перейменувати ще не встигли, але старі вивіски вже зняли. Іти було недалеко. У готелі його мали вже чекати.

Віктор довго шукав потрібний будинок. Обійшов Олександрівську кілька разів, але готелю так і не побачив. Лише згодом помітив ошатну будівлю, на якій замість вивіски було порожнє місце. Постукав у двері, але марно. Почекав трохи, сподіваючись, що йому відчинять. Урешті штовхнув двері. У просторому фойє сидів, згорбившись над столом, високий чоловік. Його зріст так смішно контрастував із розміром стола, що стіл мав вигляд іграшкового. Чоловік щось писав, поправляючи окуляри на носі.

— Перепрошую, — кахикнув Черкасов.

Чоловік здригнувся і злякано глянув на гостя.

— Треба було постукати, — схопився за серце.

— Я стукав, — спокійно сказав той, — на вулиці прохолодно, я не міг довго чекати. І без того ледве вас знайшов. Чому готель без вивіски?

— Так останні тижні ж працюємо, — зітнув плечима чоловік. — Зняли вивіску. Приміщення націоналізують, ще ніхто не знає, що з ним буде далі. Може, ви — останні мешканці, — зітхнув.

— Це якщо ви мене таки поселите, а не будете заговорювати мені зуби.

— До ваших послуг, — зітхнув чоловік в окулярах і звівся на ноги.

Віктор, хоч був вище середнього зросту, але мусив дивитися на нього знизу вгору.

— Я маю у вас поселитися. Мусила бути телеграма, — говорив повільно, наче до малої дитини. — Віктор Черкасов. Подивіться.